

י

יב. וּבְקוֹמֶךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל־מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי

בְּנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֵּיכֶם לֵתַת לָהֶם כַּיְמֵי הַשָּׁמַיִם

יג

עַל־הָאָרֶץ: כִּי אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לֹא

שביעי
ומפטיר

אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַכֵּת

יד

בְּכָל־דְּרָכֶיךָ וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ: וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיכֶם

טו

וַיְרִשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִכֶּם: כָּל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְכֶם

בּוֹ לְכֶם יְהִי מִן־הַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן מִן־הַנְּהַר נְהַר־פָּרַת וְעַד הַיַּם

טז

הָאֲחֵרוֹן יְהִי גְבֻלְכֶם: לֹא־יִתְיַצַּב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פְּחָדְכֶם וּמוֹרָאֲכֶם יִתֵּן |

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרֹכוּ־בָּהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר

יז

לְכֶם: רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: לֹא רָאָה

אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה

תרגום אונקלוס

ובמקומך יא ותכתבנון על מזוזון ותקבענון בספי ביתך ובתריעך יב כדיל דיסגון יומיכון ויומי בניכון על ארעא די קיים יי לאכהתכון למתן להון כיומי שמיא על ארעא יג ארי אם מטר תטרון ית כל תפקדתא הדא די אנא מפקד יתכון למעבדה למרחם ית יי אלהכון למהך בכל ארחן ותקנן קדמוהי ולא תקרבא לדחלתה יד ויתרך יי ית כל עממיא האלין מקדמיכון ויתרתון עממין וברבין ותקיפין מנכון טו כל אתרא די תדרוך פרסת ורגלכון בה דלכון יהי מן מדברא ולבגן מן נהרא נהר פרת ועד ימא מערבא יהי תחומכון טז לא יתעתד אנש קדמיכון ודחלתכון ואימתכון יתן יי אלהכון על אפי כל ארעא די תדרכון בה כמה די חזי די אנא יתב קדמיכון יומא דין ברכן ולושינ ית ברכן די תקבלון לפקודיא דיי אלהכון די אנא מפקד די מליל לכון:

פירוש רש"י

יב) לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְּנֵיכֶם, אם עשיתם כן ירבו, ואם לאו לא ירבו. שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו: לַתַּת לָהֶם. 'לתת לכם' אין כתיב כאן, אלא 'לתת להם', מכאן מצינו למדים תחית המתים מן התורה: (יג) שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן. אזהרת שמירות הרבה, להזהר בתלמודו שלא ישתכח: לְלַכֵּת בְּכָל־דְּרָכֶיךָ. הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גומל חסדים: וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ. אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא (לעיל ד:כו), אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך פאלו נדבקה בו: (יד) וְהוֹרִישׁ ה'. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי: וְעַצְמִים מִכֶּם. אתם גבורים והם גבורים מכם, שאם לא שישראל

מפתח סדרי התנ"ך

מרחב סדר י כולל את הפרשיות הבאות: שבחי ארץ ישראל בהשוואה לארץ מצרים בפרשה לד. פרשה לה היא פרשת והיה אם שמוע שהיא קבלת עול המצוות שקיומן הוא התנאי לריבוי ימים על אדמת ארץ ישראל. פרשה לו עוסקת בהורשת הארץ. פרשה לז היא תחילת סדרת ראה ועוסקת ביכולת הבחירה בין הברכה והקללה. פרשה לח כוללת מספר מצוות התלויות בארץ: נתינת הברכות והקלות בראשי הרי גריזים ועיבל, המצווה לאבד עבודה זרה, החובה להקריב רק במקדש, היתר אכילת חולין ואיסור אכילת הדם.

אם כן, הפרשה הראשונה בסדר זה, העוסקת בשבח ארץ ישראל אשר עיני ה' בה תמיד, מהווה את הציר המתפתח בפרשיות הבאות. פרשה לז היא היחידה בה לא מוזכרת ארץ ישראל והיא נבחרה לפתוח את פרשת השבוע ראה במנהג הקריאה הבבלי.

טו ;

אֲתֶכֶם הַיּוֹם: וְהִקְלָלָה אֶם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסַרְתֶּם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְלַכֵּת אַחֲרַי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר

כ לא-יִדְעֶתֶם: וְהָיָה כִּי יִבְיָאֵךְ יְהוָה לְךָ

אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בֹא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנִתְתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָהָר גְּרִזִים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הָהָר עֵיבָל: הֲלֹא-הִמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרַי

כב דֶּרֶךְ מִבּוֹא הַשָּׁמַשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּעֵרְבָה מוֹל הַגְּלִגָּל אֲצֵל אֱלוֹנֵי מֶרֶה: כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשֵׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה

כג אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לְכֶם וַיִּרְשִׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּתֶּם-בָּהּ: וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת

כד כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם: אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ

כה לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה: אַבְד תֵּאבְדוּן

אֶת-כָּל-הַמְקֻמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם

אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הַהָרִים הַרְמִים וְעַל-הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רַעֲנָן:

כו וְנִתְצַתֶּם אֶת-מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבְרַתֶּם אֶת-מִצְבְּחֹתָם וְאֲשַׁרְיֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ

תרגום אונקלוס

יתכן יומא דין יט ולוטין אם לא תקבלון לפקודיא דיי אלהכון ותטון מן ארעא די אנא מפקד יתכון יומא דין למהך פתר טעות עממא די לא ידעתון כ ויהי ארי יעלךך יי אלהך לארעא די את עלל תמן למירתה ותתן ית מברכיא על טורא דגרזין וית מלטטא על טורא דעייבל כא הלא אנון בעברא דינדנא אחורי ארח מעלני שמשא בארעא פנענא דיתב במישרא לקבל גלגלא בסטר מישרי מרה כב ארי אתון עברין ית ירנא למעל למירת ית ארעא דיי אלהכון יתב לכון ויתרתון יתה ויתבתון בה כג ותטרון למעבד ית כל קממא וית דינא די אנא יתב קממכון יומא דין כד אלן קממא ודינא די תטרון למעבד בארעא דיהב יי אלהא דאבהךך לך למירתה כל יומא די אתון קממין על ארעא כה אבדא תאבדון ית כל אתרניא די פלחו תמן עממא די אתון ירתין יתהון ית טעותהון על טוריא רמא ועל רמתא ותחת כל אילן עבוף כו ותתעוון ית אגוריהון ותתברון ית קמתהון ואשריהון תוקדון בנורא

פירוש רש"י

שננקדו בשני טעמים, "אחרי" נקוד בפשטא, ו"דרך" נקוד במשפל והוא דגוש, ואם היה "אחרי דרך" דבור אחד, היה נקוד "אחרי" במשרת, בשופר הפוך, ו"דרך" בפשטא ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל: אלוני מרה. שכם הוא, שנאמר "עד מקום שכם עד אלון מורה" (בראשית יו:). (כב) כי אתם עברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן בידכם שתבאו ותירשו את הארץ: (כה) אבד תאבדון. "אבד" ואחר כך "תאבדון", מכאן לעוקר עבודה זרה שצריך לשרש אחריה: את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאבדון מהם, "את אלהיהם" אשר "על ההרים": (כו) מזבח. של אבנים הרבה: מצבה. של אבן אחת, והוא "בימוס" ששינונו במשנה, "אבן שחצבה מתחלתה לבימוס": אשרה. אילן הנעבד:

(יט) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. הא למדת שכל העובד עבודה זרה הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל, מכאן אמרו, כל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כלה: (כ) ונתתה את הברכה. כתרגומו, "ית מברכיא", את המברכים: על הר גרזים. כלפי הר גרזים הופכים פניהם ופתחו בברכה, "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'". כל האזורים שבפרשה אמרו תחלה בלשון "ברוך", ואחר כך הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה: (כא) הלא המה. נתן בהם סימן: אחרי. אחר העברת הירדן הרבה והלאה למרחוק, וזהו לשון "אחרי", כל מקום שנאמר "אחרי" מפלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לצד מערב. וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים,

;

וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא: ראה
 כז, כח לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁבֻטֵיכֶם לְשׂוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לְשַׁכְּנוֹ תִדְרְשׁוּ וּבִאתָ
 כט שָׁמָּה: וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה עֲלֵיתִיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת
 ל יַדְכֶם וְנֹדְרֵיכֶם וְנֹדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקֹרְכֶם וְצֹאנֵיכֶם: וְאָכַלְתֶּם־שָׁם לִפְנֵי
 יהוה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכֹל מַשְׁלַח יַדְכֶם אִתְּם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בְּרַכָּה
 לא יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ
 לב כָּל־הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו: כִּי לֹא־בִאתֶם עַד־עֲתָה אֶל־הַמְּנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה
 לג אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: וְעִבְרַתֶּם אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְּחִיל אֲתָכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל־אֵיבֵיכֶם מִסָּבִיב
 לד וַיִּשְׁבַּתֶּם־בְּטַח: וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ
 שָׁם שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֲתָכֶם עֲוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם

שני

תרגום אונקלוס

וְצִלְמֵי טַעֲוֹתָהוֹן תְּקוּצְצוּן וְתוּבְדוּן יֵת שְׂמַהוֹן מִן אֲתָרָא הַהוּא כּוֹ לֹא תַעֲבִדוּן כֵּן קִדְּם יִי אֱלֹהֵיכֹן כּוֹ אֱלֹהֵיכֹן מִכָּל שְׁבֻטֵיכֹן לֹא־שָׂרָא שְׂכִנְתָּה תְּמֵן לְבֵית שְׂכִנְתָּה תַּתְּבַעוּן וְתִיתוּן לְתֵמֵן כּוֹ וְתִיתוּן לְתֵמֵן עֲלֹתֵיכֹן וְנִכְסַת קוּדְשֵׁיכֹן וְיֵת מַעֲשֵׂרְתֵיכֹן וְיֵת אֲפָרְשׁוֹת יְדִכֹן וְנֹדְרֵיכֹן וְנֹדְבֹתֵיכֹן וּבְכֹרֵי תוֹרֵיכֹן וְעִנְכוֹן ל וְתִיכֹלֹן תְּמֵן קִדְּם יִי אֱלֹהֵיכֹן וְתַחֲדוּן כְּכֹל אוֹשְׁטוֹת יְדִכֹן אֲתוּן וְאָנֹשׁ בְּתִיכֹן דִּי בְּרַכָּה יִי אֱלֹהֵיךָ לֹא לֹא תַעֲבִדוּן כְּכֹל דִּי אֲנַחְנָא עֲבָדִין הָכָא יוֹמָא דִּין גְּבַר כָּל מִן דְּכָשֶׁר קִדְמוּהֵי לֵב אַרִי לֹא אֲתִיתוּן עַד כְּעֵן לְבֵית נִיחָא וְיִלְחַסְנָא דִּי אֱלֹהֵיךָ יֵהֵב לָךְ לֹג וְתַעֲבִרוּן יֵת יַרְדֵּנָא וְתִיתְבּוּן בְּאֶרְעָא דִּי אֱלֹהֵיכֹן מַחְסֵן יִתְכוּן וְיִנִּיחַ לָכֹן מִכָּל בְּעַלֵי דְבִבְיָכוֹן מַסְחוּר סַחֲרוּ וְתִיתְבּוּן לְרַחֲצֵן לֵד וְיֵהִי אֲתָרָא דִּי יִתְרַעֵי יִי אֱלֹהֵיכֹן בַּהּ לֹא־שָׂרָא שְׂכִנְתָּה תְּמֵן לְתֵמֵן תִּיתוּן יֵת כָּל דִּי אֲנָא מְפַקְדִי יִתְכוּן עֲלֹתֵיכֹן וְנִכְסַת קוּדְשֵׁיכֹן מַעֲשֵׂרְתֵיכֹן וְאֲפָרְשׁוֹת יְדִכֹן וְכֹל שְׁפַר נְדִרֵיכֹן דִּי תִדְרוּן קִדְּם יִי

פירוש רש"י

וּבִבְרִיבֵים פֹּה הַיּוֹם בְּמַשְׁכַּן שֶׁהוּא עִמָּכֶם וְנִמְשַׁח, וְהוּא כְּשֶׁר לְהַקְרִיב בּוֹ חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת נְדָרִים וְנִדְבוֹת, אֲבָל בְּכֹמָה אֵין קָרֵב אֶלָּא הַנֶּדֶר וְהַנֶּדֶב, וְזֶהוּ "אִישׁ כָּל הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו", נְדָרִים וְנִדְבוֹת שֶׁאֲתֵם מִתְנַדְּבִים עַל יְדֵי שֵׁיֶשֶׁר בְּעֵינֵיכֶם לְהַבְיֵאֵם וְלֹא עַל יְדֵי חוֹבָה, אוֹתֵם תְּקַרְיָבוּ בְּכֹמָה: (לב) כִּי לֹא בִאתֶם. כָּל אוֹתָן יִ"ד שָׁנָה: עַד עֲתָה. כְּמוֹ 'עֲדִינִי': אֶל הַמְּנוּחָה. זֶה שִׁילָה: הַנַּחֲלָה. זֶה יְרוּשָׁלַיִם: (לג) וְעִבְרַתֶּם אֶת הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ. שְׂתַחֲלִקוּהָ וְיֵהֵא כָּל אֶחָד מִכִּיר אֶת חֲלָקוֹ וְאֵת שְׁבֹתוֹ: וְהֵנִיחַ לָכֶם. לְאַחַר כְּבוֹשׁ וְחִלּוּק, וּמְנוּחָה מִן "הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הֵנִיחַ ה' לְנַסוֹת בְּסָם אֶת יִשְׂרָאֵל" (שׁוֹפְטִים בִּיהֵא), וְאֵין זֶה אֶלָּא בֵימֵי דָוִד, אָז: (לד) וְהָיָה הַמָּקוֹם וְגו'. בְּנוֹ לָכֶם בֵּית הַבְּחִירָה בִּירוּשָׁלַיִם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדוֹד, "וְיֵהִי כִי יֵשֶׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְה' הֵנִיחַ לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל אֵיבָיו, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵל נָתַן הַנְּבִיא, רֵאה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֵשֶׁב בְּתוֹךְ הַיַּרְיָעָה" (שְׁמוּאֵל כג:א-מ): שָׁמָּה תָּבִיאוּ וְגו'. לְמַעַל הָאֲמוֹר לְעִנְיָן שִׁילָה, וְכֵאֵן אֲמוֹר לְעִנְיָן יְרוּשָׁלַיִם, וְלִכְךָ חֲלָקֵם הַכְּתוּב, לְתַן הַתֵּר בֵּין זֶה לְזֶה, מִשְׁחָרְבָה

;

מַעֲשֵׂי־יְדֵיכֶם וְתַרְמֵת יַדְכֶם וְכֹל מִבְּחַר נַדְרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ לַיהוָה: **ראה**
 לָהּ וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבְנִיתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם
 וְאִמְהַתֵיכֶם וְהַלּוּי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וּנְחִלָּה אִתְּכֶם:
 לו, לֹא הַשְׁמֵר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ בְּכָל-מְקוֹם אֲשֶׁר תֵּרְאֶה: כִּי אִם-בְּמִקּוֹם
 אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר
 לָהּ אֲנֹכִי מְצֹוֶךָ: רַק בְּכָל-אוֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאֶכְלֵת בָּשָׂר כְּבִרְפַת יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר לֹא-כִלְנוּ כַּצְּבִי וְכֹאֵיל:
 ט, מִ רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם: לֹא-תוֹכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ
 מִעֲשֵׂר דְגָנְךָ וְתִירֹשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֹת בְּקֶרֶךָ וְצֹאנְךָ וְכֹל-נַדְרֶיךָ אֲשֶׁר

תרגום אונקלוס

וצלמי טעותהון תקוצצון ותודון ית שמהון מן א:תרא הואו כו לא תעבדון בן קדם יי אלהכון כה אלהן לאתרא די יתרעי יי אלהכון מכל שבטיכון ולאשראה שכנתה תמנ לבית שכנתה תתבעון ומיתון לתמן כט ומיתון לתמן עלותיכון ונכסת קודשיכון וית מעשרתיכון וית אפרשות ידכון ונדריכון ונדבתיכון ובכורי תורכון וענכון ל ותיכלון תמן קדם יי אלהכון ותחדון ככל אושטות ידכון אתון ואנש בתיכון די ברכך יי אלהך לא לא תעבדון ככל די אנחא עבדין הכא יומא דין גבר כל מן דכשר קדמוהי לב ארי לא אתיתון עד קען לבית נחא ולאחסנא די אלהך יחב לך לג ותעבדון ית ירדנא ומיתבון בארעא די אלהכון מחסן תכון ויניח לכון מכל פעלי דבביכון מסחור סחור ומיתבון לרחצן לה ויהי אתרא די יתרעי יי אלהכון בה לאשראה שכנתה תמן לתמן תיתון ית כל די אנא מפקד תכון עלותיכון ונכסת קודשיכון מעשרתיכון ואפרשות ידכון וכל שפר נדריכון די תדרון קדם יי לה ותחדון קדם יי אלהכון אתון ובניכון ובנתיכון ועבדיכון ואמהתיכון ולואה די בקרויכון ארי לית לה חלק ואחסנא עמכון לו אסתמר לך דילמא תסק עלותך בכל אתרא די תחזי לו אלהן באתרא די יתרעי יי בחד מן שבטיך תמן תסק עלותך ותמן תעבד כל די אנא מפקדך לה לחוד בכל רעות נפשך תכוס ותיכול בשרא כפרפתא די אלהך די יחב לך בכל קרויך מסאבא ודכיא וכלנה כבשר טביא ואילא לט לחוד דמא לא תיכלון על ארעא תשדגה כמיא מ לית לך רשו למיכל בקרויך מעשר עבוךך חמרך ומשחך ובכורי תורך וענך וכל נדרך די

פירוש רש"י

”והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל” (ויקרא ג:לא), הַצֵּרֶךְ
 להיתיר בו שטמא וטהור אוכלים בקערה אחת, כצבוי וכאיל”
 שאין קרבן בא מהם: כצבוי וכאיל. לפטרן מן הזרע והלחינים
 והקבה: (לט) רק הדם לא תאכלו. אף על פי [שאמרת] שאין לך
 בו זריקת דם במזבח, לא תאכלנו: תשפכנו כמים. לומר לך
 שאין צריך כסוי. דבר אחר, הרי הוא כמים להכשיר את
 הזרעים: (מ) לא תוכל. בא הכתוב לתן לא תעשה על הדבר:
 לא תוכל. רבי יהושע בן קרחה אומר, יכול אתה אכל אינד
 רשאי. כיוצא בו, ”ואת היבوسی יושבי ירושלם לא יכלו בני
 יהודה להזרישם” (יהושע ט:טד), יכולים היו אלא שאינן רשאים,
 לפי שפרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה,
 ולא יבוסים היו אלא חתמים היו, אלא על שם העיר ששמה
 ”יבוס” [נקראים יבוסים]. כך מפרש בפרקי דרבי אליעזר. והוא
 שצאמר ”כי אם הסירך העורים והפסחים” (שמואל כב:לו), צלמים
 שכתבו עליהם את השבועה: ובכרת בקרף. אזהרה לכהנים:

שילה ובאו לנוב, וחרבה נוב ובאו לגבעון, היו הבמות
 מתרות, עד שבאו לירושלים: מבחר נדריכם. מלמד שביא
 מן המבחר: (לו) השמר לך. לתן לא תעשה על הדבר:
 בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב
 על פי נביא, כגון אליהו בהר הכרמל: (לו) באחד שבטיך. בחלקו
 של בנימין, ולמעלה (לעיל פסוק כח) הוא אומר ”מכל שבטיכם”,
 הא כיצד, כשקנה דוד את הגרן מארונה היבوسی גבה הזקב
 מכל השבטים, ומכל מקום הגרן בחלקו של בנימין היה:
 (לח) רק בכל אות נפשך. במה הכתוב מדבר, אם בבשר תאווה
 להתירה להם בלא הקרבת אמורים, הרי אמור במקום אחר
 ”כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' ואמרת אכלה בשר וגו'”
 (להלן יא:א), במה זה מדבר, בקדשים שנפל בהם מום שיפדו
 ויאכלו בכל מקום. יכול לפדו על מום עובר, תלמוד לומר ”רק”:
 תזבח ואכלת. אין לך בהם חתר גזה וחלב, אלא אכילה על ידי
 זביחה: הטמא והטהור. לפי שבא מכח קדשים שנאמר בהם

ו

מא תִּדְרֹךְ וְנִדְבַחְתִּיךָ וּתְרוּמַת יָדְךָ: כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם

אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר

מב בַּשְּׂעָרֶיךָ וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ: הַשְּׁמֵר לְךָ

יא א פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-הַלְוִי כָל-יְמֶיךָ עַל-אֲדַמְתְּךָ: כִּי-יִרְחִיב לֹט ב

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּר-לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלְהָ בָשָׂר כִּי-תֵאָוֶה

ב נַפְשֶׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל-אוֹת נַפְשֶׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר: כִּי-יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם

אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּם שְׁמוֹ שֵׁם וְזִבְחֹתָ מִבְּקָרְךָ וּמִצְאֲנָךְ אֲשֶׁר

ג נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בַשְּׂעָרֶיךָ בְּכָל אוֹת נַפְשֶׁךָ: אַךְ כַּאֲשֶׁר

ד יֹאכַל אֶת-הַצְּבִי וְאֶת-הָאֵילָן כֵּן תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ: רַק

חֲזֹק לְבַלְתִּי אֲכֹל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר:

ה, ו לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם: לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ

ז וּלְבַנְיֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: רַק קֹדֶשֶׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לְךָ

תרגום אונקלוס

תדר ונדבחתך ואפרשות ידך מא אלתן קדם יי אלהך תיכלנה באתרא די יתרעי יי אלהך בה את וברך וברתך ועבדך ואמתך ולואה די בקרויך ותחדי קדם יי אלהך בכל אושטות ידך מב אסתמר לך דילמא תשובק ות לואי כל יומיך על ארעך א ארי יפתי יי אלהך ות תחומך כמא די מליל לך ותימר איכול בשרא ארי תתרעי נפשך למיכל בשרא בכל רעות נפשך תיכול בשרא ב ארי יתרחק מנך אתרא די יתרעי יי אלהך לאשראה שכנתה תמן ותכוס מתורך ומענך די יתב יי לך כמא די פקדתך ותיכול בקרויך בכל רעות נפשך ג ברם כמא די מתאכל בשר טביא ואילא כן תיכלנה מסאבא ודכיא כחדא יכלנה ד לחוד תקף בדיל דלא למיכל דמא ארי דמא הוא נפשא ולא תיכול נפשא עם בשרא ה לא תיכלנה על ארעא תשדנה כמא ו לא תיכלנה בדיל דייטב לך ולבניך בתרך ארי תעבד דכשר קדם ז י לחוד מעשר קודשיך דיהון לך

פירוש רש"י

ותרומת ידך. אלו הפכורים: (מא) לפני ה'. לפני מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך לתת לו מחלקו כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך: (מב) השמר לך. לתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אבל בגולה אינך מזהר עליו יותר מעניי ישראל:

סדר יא (א) כי ירחיב וגו'. למדה תורה דרך ארץ, שלא תאונה אדם לאכל בשר אלא מתוך רחבת ידים ועשר: בכל אות נפשך וגו'. אבל במדבר נאסר להם בשר חלין, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים: (ב) כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לבוא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם וזבחת וגו' כאשר צויתך. למדנו שיש צווי בזביחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה בסניני: (ג) אך כאשר יאכל את הצבי וגו'. אינך מזהר לאכלן בטרה. אי מה צבי

ואיל חלבן מתר אף חלין חלבן מתר, תלמוד לומר "אך": (ד) רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר "חזק" אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו, לפיכך הצריך לומר "חזק", דברי רבי יהודה. רבי שמעון בן עזאי אומר, לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצוות, אם הדם שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאוה לו, הצריך לחזקך באזהרתו, קל וחמר לשאר מצוות: ולא תאכל הנפש עם הבשר. אזהרה לאבר מן החי: (ה) לא תאכלנו. אזהרה לדם התמצית: (ו) לא תאכלנו. אזהרה לדם האברים: למען ייטב לך וגו'. צא ולמד מתן שכרן של מצוות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, קל וחמר לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להם: (ז) רק קדשיך. אף על פי שאתה מתר לשחוט חלין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הביאם לבית הבחירה:

יא

ח וַנְּדַרְיָךְ תִּשָּׂא וּבָאתְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: וְעָשִׂיתְ עִלְתֶּיךָ הַבֶּשֶׂר
וְהָדָם עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם־זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹךְ עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
ט וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל: שֹׁמֵר וְשֹׁמֵעַתְּ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ
לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְכַנִּיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהִישָׁר בְּעֵינַי
י יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: כִּי־יִכְרַתִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם מ
אֲשֶׁר אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לָרֶשֶׁת אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וִירֶשֶׁת אֹתָם וַיִּשְׁבַּת בְּאַרְצָם:
יא הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמֵדִם מִפְּנֵיךָ וּפְנֵי־תִדְרֹשׁ
לאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן
יב גַּם־אֲנִי: לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֶת יְהוָה אֲשֶׁר שָׁנֵא
עָשׂוּ לַאֱלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לַאֱלֹהֵיהֶם:
יג אֵת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּף
עָלְיוֹ וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ:

תרגום אונקלוס

וַנְּדַרְיָךְ תִּשָּׂא וּבָאתְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה: וְעָשִׂיתְ עִלְתֶּיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם־זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹךְ עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל: שֹׁמֵר וְשֹׁמֵעַתְּ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְכַנִּיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהִישָׁר בְּעֵינַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: כִּי־יִכְרַתִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וִירֶשֶׁת אֹתָם וַיִּשְׁבַּת בְּאַרְצָם: הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמֵדִם מִפְּנֵיךָ וּפְנֵי־תִדְרֹשׁ לַאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי: לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֶת יְהוָה אֲשֶׁר שָׁנֵא עָשׂוּ לַאֱלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לַאֱלֹהֵיהֶם: אֵת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּף עָלְיוֹ וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ:

פירוש רש"י

ח) וְעָשִׂיתְ עִלְתֶּיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם: תן "הַבֶּשֶׂר וְהָדָם" על גבי המִזְבֵּחַ, וְאֵם זִבְחֵי שְׁלָמִים הֵם, "דָּם זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹךְ" עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּחְלֶה, וְאַחַר כֵּן "וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל". וְעוֹד דָּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, רַק קִדְשֶׁיךָ, שֶׁבָּא לְלַמֵּד עַל הַקִּדְשִׁים שֶׁבְּחֻצָּה לְאַרְץ, וְלִלְמַד עַל הַתְּמִירוֹת וְעַל וְלָדוֹת קִדְשִׁים שִׁיקְרָבוּ: (ט) שֹׁמֵר. זֶה מִשְׁנֵה, שֶׁאֵתָּה צְרִיךְ לְשַׁמְרָה בְּכַתְּנֶךָ שֶׁלֹּא תִשְׁכַּח, כְּעֵינֶיךָ שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֶם בְּכַתְּנֶךָ" (משלי ה:כג), וְאֵם שְׁנִית, אֲפָשֶׁר שֶׁתִּשְׁמַע וְתִקֵּם. הָאֵל כָּל שֶׁאֵינוֹ בְּכָלֵל מִשְׁנֵה אֵינוֹ בְּכָלֵל מִעֲשֶׂה: אֵת כָּל הַדְּבָרִים. שֶׁתִּהְיֶה חֲבִיבָה עָלֶיךָ מְצוּה קְלָה כְּמַצוּה חֲמורָה: הַטּוֹב. בְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם: וְהִישָׁר. בְּעֵינֵי אָדָם: (יא) פֶּן תִּנְקַשׁ. אֲוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן מוֹקֵשׁ, וְאֲנִי אוֹמֵר שֶׁלֹּא חַשׁ לְדַקְדֵּק בְּלִשׁוֹן, שֶׁלֹּא מְצִינּוֹ נוֹ"ן בְּלִשׁוֹן יוֹקֵשׁ, וְאֲפֹלוּ לִיסוּד הַנוֹפֵל מִמֶּנּוּ, אֲבָל בְּלִשׁוֹן טוֹרֵף וְקִשְׁקוֹשׁ מְצִינּוֹ נוֹ"ן, "וְאִרְכַּבְתָּהּ דָּא לְדָא נִקְשָׁן" (דניאל ג:מד), וְאִף זֶה אֲנִי אוֹמֵר "פֶּן תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם", פֶּן תִּטְרַף אַחֲרֵיהֶם לְהִיּוֹת כְּרוֹךְ אַחַר מְעַשִּׂיהֶם. וְכֵן "יִנְקַשׁ נוֹשֶׂה לְכָל אֲשֶׁר לוֹ" (תהלים מזמור קח שלנו:יא), מְקַלֵּל אֵת הַרְשָׁע לְהִיּוֹת עָלְיוֹ נוֹשִׁים

יֵא

יֵד, טו

כִּי־יָקוּם בְּקֶרְבְּךָ נִבְיָא או חלם חלום וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת או מופת: וּבָא

מֵא

ג

ראה

הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גַּלְכָּה אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרַי

טו לֹא־יִדְעַתֶּם וְנִעַבְדֶּם: לֹא תִשְׁמַע אֶל־דְּבַרִי הַנְּבִיא הַהוּא או אֶל־חֹלֶם

הַחֹלֶם הַהוּא כִּי מִנֹּסָה יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לְדַעַת הִישַׁכֶם אֱהָבִים

יז אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכֹל־לִבְכֶם וּבְכֹל־נַפְשְׁכֶם: אַחֲרַי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם

תִּלְכוּ וְאִתּוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאִתּוֹ תַעֲבֹדוּ

יח וְכוּ תִדְבְּקוּן: וְהַנְּבִיא הַהוּא או חלם החלום הַהוּא יוֹמַת כִּי דִבֶּר־סֵרָה

עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֵךְ מִבֵּית עֲבָדִים

לְהַדְיִיחַךְ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּךְ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְלַכַּת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרַע

טז מִקֶּרְבְּךָ: כִּי יִסִּיתְךָ אַחֲרֶיךָ מֵב

בֶּן־אִמְךָ או־בִנְךָ או־בֵּתְךָ או | אֲשֶׁת חֵיקְךָ או רַעַךְ אֲשֶׁר כִּנְפַשְׁךָ בַּסֵּתֶר

לֵאמֹר גַּלְכָּה וְנִעַבְדָּהּ אֱלֹהִים אַחֲרַי אֲשֶׁר לֹא יִדְעַת אֶתָּה וְאַבְתִּיךָ:

כ מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סָבִיבִיתֶם הַקְּרִבִים אֵלֶיךָ או הִרְחַקִים מִמֶּךָ מִקְצָה

תרגום אונקלוס

יד ארי יקום בינך נביא או חלם חלום ויתן לך את או מופתא טו וייתי אתא ומופתא די מליל עמך למימר נהך בטר טעות עממא די לא ידעתגון ונפלחגון טז לא תקבל לפתגמי נביא הוא או חלם חלום הוא ארי מנסי יי אלהכון יתכונן למדע האיטיכון רחמין ית יי אלהכון בכל לבכון ובכל נפשכון יז בטר דחלתא יי אלהכון תהכון ויתה תדחלון וית פקודוהי תשרון ולמימרה תקבלון וקדמוהי תפלחון ובדחלתה תתקרבון יח ונביא הוא או חלם חלום הוא יתקטל ארי מליל סטיא על יי אלהכון די אפיק יתכונן מארעא דמצרים ודפרקך מבית עבדוּתא לאטעיותך מן ארץא די פקוד יי אלהך למתך בה ותפלי עבד דביש מבינך יט ארי ימלכנך אחוץ בר אמך או ברך או ברתך או אתת קנמך או חכרך די כנפשך בסתרא למימר נהך ונפלח לטעות עממא די לא ידעת את ואבדתך כ מטעות עממא די בסתרניכון דקריבין לך או דרחיקין מנך מספי

פירוש רש"י

(יט) כי יסיתך. אין הסתה אלא גרוי, שנאמר "אם ה' הסיתך בי" (שמואל יז: לא), אמיתר"א בלעז, שמשאו לעשות כן: אחיך. מאב, או בן אמך. מאם: חיקך. השוכנת בחיקך ומחקה בך, אפיקידי"א בלעז, וכן "ומחיק הארץ" (יחזקאל כז:כב), מיסוד התקוע בארץ: אשר כנפשך. זה אביך. פרש לך הכתוב את החביבין לך, קל וחמר לאחרים: בסתר. דבר הכתוב בהנה, שאין דברי מסית אלא בסתר, וכן שלמה הוא אומר "בנפש בערב יום באישון לילה ואפלה" (משלי ב:ג): אשר לא ידעת אתה ואבתיך. דבר זה גנאי גדול הוא לך, שאף העובדי כוכבים אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך, עזוב מה שמסרו לך אבותיך: (כ) הקרבים אליך או הרחוקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כן אמר הכתוב, מטיבן של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כן אין ממש ברחוקים:

(יד) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון "ועשית לי אות" (שופטים ד:יח), ואומר "יהי נא חרב אל הגזזה וגו'" (שם מ): או מופת. בארץ [ספרים אחרים: ונתן אליך אות. בשמים, דכתיב "והיו לאתת ולמועדים" (בראשית א:יד): או מופת. בארץ, דכתיב: "אם טל יהיה על הגזזה לבדה ועל כל הארץ חרב" (שופטים ד:לח)] אף על פי כן לא תשמע לו. ואם תאמר, מפני מה נותן לו הקדוש ברוך הוא ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אתכם": (יז) ואת מצותיו תשמרו. תורת משה: ובקלו תשמעו. בקול הנביאים: ואתו תעבדו. במקדשו: ובו תדבקון. הדבק בדרכיו, גמול חסדים, קבור מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקדוש ברוך הוא: (יח) סרה. דבר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא צויתיו לדבר כן, דישטולך"א בלעז: והפוך מבית עבדים. אפלו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו:

יא

כא הארץ ועד-קצה הארץ: לא-תאבה לו ולא תשמע אליו ולא-תחוס

ראה

כב עינך עליו ולא-תחמל ולא-תכסה עליו: כי הרג תהרגנו ידך

כג תהיה-בו בראשונה להמיתו ויד כל-העם באחרונה: וסקלתו באבנים

ומת כי בקש להדיחך מעל יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית

כד עבדים: וכל-ישראל ישמעו ויראון ולא-יוספו לעשות כדבר הרע הזה

כה בקרבך: כי-תשמע באחת עריך אשר יהוה מג

כו אלהיך נתן לך לשבת שם לאמר: יצאו אנשים בני-בליעל מקרבך

וידיו את-ישיבי עירם לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר

כז לא-ידעתם: ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר

כח נעשתה התועבה הזאת בקרבך: הכה תכה את-ישיבי העיר ההוא

לפי-חרב החרם אתה ואת-כל-אשר-בה ואת-בהמתה לפי-חרב:

כט ואת-כל-שללה תקבץ אל-תוף רחבה ושרפת באש את-העיר

ואת-כל-שללה כליל ליהוה אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד:

תרגום אונקלוס

ארעא ועד ספי ארעא כא לא תיבי לה ולא תקבל מנה ולא תחוס עינך עלוהי ולא תכסי עלוהי כב ארי מקטל תקטלנה ידך תהי בה בקדמיתא למקטלה וידא דכל עמא בבתייתא כג ותרגמנה באבניא וימות ארי בעא לאטעיותך מדחלתא דיי אלהיך די אפקך מארעא דמצרים מבית עבדותא כד וכל ישראל ישמעון וידחלוון ולא יוספון למעבד כפתגמא בישא הדין בינך כה ארי תשמע בחד מקרויך די יי אלהיך קב לך למתב תמן למימר כו נפקו גברין בני רשעא מבינך ואטעיו ית יתבי קרתהון למימר נהך ונפלה לטעות עממא די לא ידעתון כז ותתבע ותבדוק ותשאל יאות והא קשטא פון פתגמא אתעבידא תועבתא הוה בינך כח ממחא תמחי ית יתבי קרתא ההיא לפתגם דחרב גמר יתה וית כל די בה וית בעירה לפתגם דחרב כט וית כל עדאה תכנול לגו פתייה ותוקד בנורא ית קרתא וית כל עדאה גמיר קדם יי אלהיך ותהי תל חריב לעלם לא תבני עוד

פירוש רש"י

לירושלים שלא נתנה לדירה: כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן יצאו אנשים: (כו) בני בליעל. בלי עול, שפרקו עלו של מקום: אנשים. ולא נשים: ישיבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו, אין נעשית עיר הנדחת עד שידיחוה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה: (כז) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו שבע חקירות מרבוני המקרא, כאן יש ג', דרישה וחקירה ו"היטב". ו"שאלת" אינו מן המנין, וממנו למדו בדיקות. ובמקום אחר הוא אומר "ודרשו השפטים היטב" (להלן טו:טז), ובמקום אחר הוא אומר "ודרשת היטב" (שם יד:ט), למדו "היטב" "היטב" לגזרה שוה, לתן האמור של זה בזה: (כח) הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם במיתה הכתובה בהם, המיתם באחרת: (כט) לה' אלהיך. לשמו ובשבילו:

מקצה הארץ. זו חמה ולבנה וצבא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו: (כא) לא תאבה לו. לא תהא תאב לו, לא תאהבנו, לפי שנאמר "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא טו:יח), את זה לא תאהב: ולא תשמע אליו. בהתחננו על נפשו למחל לו, לפי שנאמר "עזב תעזב עמו" (שמות כג:ה), לזה לא תעזב: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר "לא תעמד על דם רעך" (ויקרא טו:טז), על זה לא תחוס: ולא תחמל. לא תהפך בזכותו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשתוק: (כב) כי הרג תהרגנו. אם יצא מבית דין זכאי החזירהו לחובה, יצא מבית דין חייב אל תחזירהו לזכות: ידך תהיה בו בראשונה. מצוה ביד הנסת להמיתו. לא מת בידו, ימות ביד אחרים, שנאמר "ויד כל העם וגו'": (כה) לשבת שם. פרט

יא

ל

וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ

ראה

לא

וְנִתְּנָה לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֵּךְ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל־

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת

יב

א הישר בעיני יהוה אלהיך:

בנים אתם ליהוה

מד

רביעי ד

ב

אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׁיִמוּ קַרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת: כִּי עִם קְדוֹשׁ

אֲתָה לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בָּחַר יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים

ג.ד

אשר על־פני האדמה:

לא תאכל כל־תועבה: זאת

מה

ה

הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁהוּא כְּשֹׂבִים וְשֶׁהוּא עֵזִים: אֵיל וְצִבִי וַיִּחְמֹר

ו

וְאֶקוּ וְדִישָׁן וְתֹאזוּ וְזָמְרוּ: וְכָל־בְּהֵמָה מִפְּרִסְתָּ פְרֹסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי

ז

פְּרִסוֹת מֵעֵלְתָּ גֵרָה בַּבְּהֵמָה אֲתָה תֹאכְלוּ: אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלִּי

תרגום אונקלוס

ל וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מִדְּעַם מִן חֶרֶם בְּדִיל דִּיתוּב יִּי מִתְקוּף רוּגְזָה וַיְהִי לְךָ רַחֲמִין וַיְרַחֵם עֲלֶיךָ וַיִּסְגְּנֶךָ כִּמָּא דִּי קַיִים לְאַבְרָהָם לֹא אַרִי תְקַבֵּל לְמִימְרָא דִּיִּי אֱלֹהֶיךָ לְמִטְרָה יֵת כָּל פְּקוּדוּהֵי דִּי אֲנָא מִפְּקֻדְךָ יוֹמָא דִּין לְמַעַבְדָּ דְּכֶשֶׁר קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִתְחַמְמוּן וְלֹא תִשׁוּן מְרִט בֵּין עֵינֵיכֹן עַל מִית ב אַרִי עִם קְדִישׁ אֵת קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ אֲתַרְעִי יִי לְמַהוּי לֵה לְעַם חִבִּיב מִכָּל עַמִּיָּא דִּי עַל אִפִּי אַרְעָא ג לֹא תִיכּוּל כָּל דְּמִרְחַק ד דִּין בְּעִירָא דְּתִיכּוּלֹן תּוֹרִין אֲמִרִין דְּרַחֲלִין וְגִדִין דְּעִזִּין ה אֵלָא וְטַבִּיא וַיִּחְמֹרָא וַיַּעֲלָא וַיִּרִמָּא וְתוֹרְבִלָא וְדִיצָא ו וְכָל בְּעִירָא דְּסִדִּיקָא פְּרִסְתָּא וּמִטְלָפָא טְלָפִין תְּרַתִּין פְּרִסְתָּא מִסְקָא פִּשְׂרָא בְּבְעִירָא יִתָּה תִיכּוּלֹן ז בְּרַם יֵת דִּין לֹא תִיכּוּלֹן מִמִּסְקִי

פירוש רש"י

לך, "כל מום לא יהיה בו" (ויקרא יח:ה), ובא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המום. בשל בשר בחלב, הרי דבר שתעבתי לך, הנהיר כאן על אכילתו: (ד-ה) זאת הבהמה וגו' איל וצבי ויחמור. למדנו שהחיה בכלל בהמה, ולמדנו שהבהמה וחיה טמאה מרבה מן הטהורה, שבכל מקום פרט את המועט: ואקו. מתרגם יעלא, "יעלי סלע" הוא אשטנבו"ק: ותאו. תורבלא, תור היער, "באלא" יער בלשון ארמי: (ו) מפרסת. סדוקה, כתרגומו: פרסה. פלנט"א: ושסעת. חלוקה בשתי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה בצפרנים והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שנמצא בבהמה אכול. מכאן אמרו שהשלייל נתר בשחיטת אמו:

(ל) למען ישוב ה'. מוסב על "הכה תכה": מחרון אפו. שכל זמן שעבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם:

סדר יב (א) לא תתגדדו. לא תתנו גדידה ושרט בבשרכם על מת כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם בניו של מקום, ואתם ראויין להיות נאים ולא גרודים ומקורחים: בין עיניכם. אצל הפדחת, ובמקום אחר הוא אומר "לא יקרחו קרחה בראשם" (ויקרא יז:ה), לעשות כל הראש כבין העינים: (ב) פי עם קדוש אתה. קדשת עצמך מאבותיך, ועוד "ובך בחר ה'": (ג) כל תועבה. כל שתעבתי לך, כגון צרם און ככור כדי לשחטו במדינה, הרי דבר שתעבתי

הגִּדָה וּמִמְפָּרִיטֵי הַפְּרֶסֶה הַשְּׂסוּעָה אֶת־הַגְּמֵל וְאֶת־הָאֲרָנָבֶת וְאֶת־הַשְּׁפָן
 ח כִּי־מַעֲלָה גִדָה הִמָּה וּפְרֶסֶה לֹא הִפְרִיטוּ טְמָאִים הֵם לָכֶם: וְאֶת־הַחֲזִיר
 כִּי־מִפְּרִיטֵי פְרֶסֶה הוּא וְלֹא גִדָה טְמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ
 ט וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ: אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר מִזֶּה
 י בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹאכְלוּ: וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר
 יא וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טְמֵא הוּא לָכֶם: כָּל־צִפּוֹר מִזֶּה
 יב טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהַעֲזִינְיָה:
 יג, יד, טו וְהִרְאָה וְאֶת־הָאִיָּה וְהַדִּיָּה לְמִינָהּ: וְאֵת כָּל־עֶרְב לְמִינֹו: וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה
 טז וְאֶת־הַתְּחֻמָּס וְאֶת־הַשְּׁחָף וְאֶת־הַנֶּיֶץ לְמִינָהּ: אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף
 יז, יח וְהַתְּנִשְׁמָת: וְהַקָּאֵת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשְּׁלֶף: וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ
 יט, כ וְהַדּוּכִיפַת וְהַעֲטָלָף: וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף טְמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ: כָּל־עוֹף
 כא טְהוֹר תֹאכְלוּ: לֹא־תֹאכְלוּ כָּל־נְבִלָה לְגַר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ תִתְּנֶנָּה וְאֶכְלָהּ
 אוּ מִכֹּר לְנִכְרֵי כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב
 אָמוֹ:

תרגום אונקלוס

פֶּשֶׁרָא וּמִמְסִדִּיקֵי פְרֶסֶתָא מִטְלָפִי טְלָפִיא יֵת גַּמְלָא וְיֵת אֲרָנָבָא וְיֵת שְׂפָזָא אַרִי מִסְקִי פֶשֶׁרָא אַנּוּן וּפְרֶסֶתָהוּן לֹא סִדִּיקָא מְסָאכִין אַנּוּן לְכוּן ח וְיֵת חֲזִירָא
 אַרִי מְסִדִּיק פְרֶסֶתָא הוּא וְלֹא פֶשֶׁר מְסָאב הוּא לְכוּן מִבְּסֶרְהוּן לֹא תִיכְלוּן וְקִלְפִין לֹא תִיכְלוּן מְסָאב הוּא לְכוּן יא כֹּל צִפּוֹר דְכִיָּא תִיכְלוּן יב וְדִין דִּי לֹא
 תִיכְלוּן מִנְהוּן נִשְׂרָא וְעַר וְעִזִּיא יג וּבֵת כְּנַפָּא וְטְרִפִּיתָא וְדִיָּתָא לְזַנְהָ יד וְיֵת כֹּל עֶרְבָא לְזַנְהָ טו וְיֵת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיָּא וְצִפּוֹר שְׁחָפָא וְנִצָּא לְזַנְהֵי טז וְקִדִּיא
 וְקִפּוֹפָא וּבִתָּא יז וְקָתָא וְיִרְקָקָא וְשִׁלִּי נִנְיָא יח וְחֲזִירִיתָא וְאִבּוֹ לְזַנְהָ וְנִגְרָא טוֹרָא וְעֲטָלָפָא יט וְכֹל רְחֻשָׁא דְעוֹפָא מְסָאב הוּא לְכוּן לא יִתְאֲכְלוּן כ כֹּל עוֹפָא
 דְכִי תִיכְלוּן כא לֹא תִיכְלוּן כָּל נְבִילָא לְתוֹתָב עַרְל דִּי בְקִרְיִד תִתְּנֶנָּה וְיִיכְלֶנָּה אוּ תִזְבְּנֶנָּה לְכַר עַמְמִין אַרִי עִם קְדִישׁ אֶת קְדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִיכּוֹל בְּשַׁר
 בַּחֲלָב

פירוש רש"י

ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות הטהורים מרבים
 על הטמאים, לפיכך פרט את המועט: התנשמת. קלב"א שור"י:
 (יז) שלף. השולף דגים מן הים: (יח) דוכיפת. הוא תרנגול הבר,
 ובלעז הרופ"א וכרבלתו כפולה: (יט) שרץ העוף. הם הנמוכים
 הרוחשים על הארץ, כגון זבובים וצרעים וחגבים טמאים, הם
 קרויים שרץ: (כ) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא, בא לתן
 עשה על לא תעשה. וכן בבהמה, "אתה תאכלו" (לעיל פסוק ו) ולא
 בהמה טמאה, ולא הפא מפלל עשה עשה, לעבור עליהם
 בעשה ולא תעשה: (כא) לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל
 עליו שלא לעבד עבודה זרה ואוכל נבלות: כי עם קדוש אתה
 לה. קדש את עצמך במתן לך, דברים המתרים ואחרים נוהגים
 בהם אסור אל תתירם בפניהם: לא תבשל גדי. שלש פעמים
 (שמות יז:כו; שם כה:ע) פרט לחיה ולעופות ולבהמה טמאה:

(ז) השסועה. בריה היא שיש לה שני גבין ושתי שדראות. אמרו
 רבותינו, למה נשנו, בבהמות מפני "השסועה" ובעופות מפני
 "הראה" (להלן פסוק יג), שלא נאמרו בתורת כהנים: (ח) ובנבלתם
 לא תגעו. רבותינו פרשו, ברגל, שאדם חייב לטהר את עצמו
 ברגל. יכול יהיו מזהרים בכל השנה, תלמוד לומר "אמר אל
 הכהנים וגו'" (ויקרא יז:א), ומה טמאת המת חמורה, כהנים מזהרים
 ואין ישראל מזהרים, טמאת נבלה קלה לא כל שכן: (יא) כל
 צפור טהרה תאכלו. להתיר משלחת שבמצרע: (יב) וזה אשר לא
 תאכלו מהם. לאסור את השחוטה: (יג) והראה ואת האיה וגו'. היא
 ראה, היא איה, היא דייה, ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר.
 ולמה הזוהרף בכל שמותיה, שלא לתן פתחון פה לבעל דין
 לחלוק, שלא יהא האוסרה קורא אותה "ראה" והבא להתיר
 אמר זו "דייה" שמה או "איה" שמה, וזו לא אסר הכתוב.

יב כב, כג עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל־תְּבוּאֹת זְרַעְךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: וְאָכַלְתָּ מִח

ראה

לפני | יהוה אלהיך במקום אשר יבחר לשפן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרן וצאנך למען תלמד ליראה את יהוה כד אלהיך כל הימים: וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כפי ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם כפי יברכה יהוה כה אלהיך: ונתתה בכסף וצרת הפסך בידך והלכת אל המקום אשר יבחר כו יהוה אלהיך בו: ונתתה הפסך בכל אשר תאנה נפשך בבקר ובצאן וביזין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך כז ושמתה אתה וביתך: והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק

תרגום אונקלוס

כב עשרא תעשר ית כל עללת זרעך דפוק חקלא שתא בשתא כג ותיכול קדם יי אלהך באתרא די יתרעי לאשראה שכנתה תמן מעשר עבוךך חמרך ומשחך ובכורי תורך וענך בדיל דתילך למדחל קדם יי אלהך כל יומיא כד וארי יסגי מנך ארחא ארי לא תכול למטלה ארי יתרחק מנך אתרא די יתרעי יי אלהך לאשראה שכנתה תמן ארי יברכך יי אלהך כה ותתן בכספא ותצור כספא בידך ותהך לאתרא די יתרעי יי אלהך בה כו ותתן כספא בכל די יתרעי נפשך בתורי ובענא ובחמר חדת ועתיק ובכל די תשאלך נפשך ותיכול תמן קדם יי אלהך ותחדי את ואנש ביתך כז ולואה די בקרויך לא תשכנה ארי לית לה חלק

פירוש רש"י

לא תבשל גדי וגו' (כב) עשר תעשר. מה ענין זה אצל זה אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, לא תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן במעי אמותיהן, שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל, אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר "ושדפה לפני קמה" (מלכים א:ח), וכן לענין בכורים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן: (כג) ואכלת וגו'. זה מעשר שני שכבר למדנו לתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר "כי תקחו מאת בני ישראל וגו'" (במדבר יז:ב), ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר "ואכלתם אתו בכל מקום" (שם ט), על כרחך זה מעשר אחר הוא: (כד) כי יברכה שתהא התבואה מרבה לשאת: (כו) בכל אשר תאנה נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביזין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל מה הפרט מפרש ולד ולדות הארץ וראוי למאכל אדם וכו': (כז) והלוי וגו' לא תעזבנו. מלתן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק

מפתח סדרי התנ"ך

פתיחת סדר שלא בפתיחת נושא

כמעט כל הסדרים בתורה מתחילים בתחילת הנושא שהסדר עוסק בו. לעתים רחוקות קבעו חז"ל את תחילת הסדר באופן שונה. וזו אחת הפעמים: רבים מדיני מתנות עניים בחומש דברים מופיעים כאן בסדרת "ראה". דיני הנתינה לעניים כתובים בחמש פרשות: פרשה מח עוסקת בעיקר במצוות מעשר שני "עשר תעשר את כל תבואת זרעך" ובסופה מדגישה התורה: "והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק ונחלה עמך". פרשה מט עוסקת בדין ביעור מעשרות ובו מדגישה התורה שמטרתו היא "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו וישבעו". פרשה נ עוסקת בדין שמיטת חובות העניים: "וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישא פרעהו". פרשה נא עוסקת בחובה הלוואת לעני גם לפני שנת השמיטה: "כי יהיה בך אביון... השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע... ולא תתן לו... נתון תתן לו". ופרשה נב עוסקת במצוות הענקה לעבד העברי המשתחרר: "כי ימכר לך אחיך... וכי תשלקנו חפשי... העניק תעניק לו". לכאורה סדר הקריאה היה אמור להתחיל בפרשת "עשר תעשר" אך חז"ל קבעו את תחילת סדר יג במצוות נתינת הלוואה לעני גם בערב שנת השמיטה – מצווה זו היא הקשה ביותר לביצוע אך היא גם החשובה ביותר למימוש, ועליה נאמר "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיק האביון".

ובאמת בקריאה של שמיני עצרת בארץ ישראל התחילו בפרשת "עשר תעשר". וכדברי רש"י (מגילה דף לא): "קורין כל הבכור. אלא שמתחילין עשר תעשר לפי שיש באותה פרשה מצות וחוקים הרבה הנהוגות בחג באותו זמן שהוא זמן אסיף ועת שהעניים צריכין לאסוף מאכל לביתם ועוד יש באותה פרשה מצות מעשר עני ומצות נתון נתן ופתוח תפתח והענק תעניק לעבד עברי ושילוח חפשי והעבט תעביטנו".

יב

כח וּנְחַלְהָ עִמָּךְ:

מקצה | שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂךְ מִטָּה ראה

כט

תְּבוֹאֲתָךְ בַּשָּׁנָה הַהוּא וְהִנַּחַת בְּשַׁעְרֶיךָ: וּבֹא הַלְוִי כִּי אֵין-לוֹ חֶלֶק וּנְחַלְהָ

עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיתוּם וְהֶאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וּשְׂבָעוּ לְמַעַן יִבְרַכְךָ

ל

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֶךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:

מקץ נ ששי ו

לא

שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוּט כָּל-בְּעַל מִשֶּׁה יָדוּ

אֲשֶׁר יֵשֶׁה בְּרַעְיוֹ לֹא-יִגָּשׁ אֶת-רַעְיוֹ וְאֶת-אָחִיו כִּי-קָרָא שְׁמִטָּה לְיְהוָה:

לב, לג

אֶת-הַנִּכְרִי תִגָּשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת-אָחִיךָ תִשְׁמַט יְדֶךָ: אָפֶס כִּי לֹא

יְהִי־בְךָ אֲבִיוֹן כִּי-בָרַךְ יִבְרַכְךָ יְהוָה בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן-לְךָ

לד

נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ: רַק אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת

לה

אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם: כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְךָ

כַּאֲשֶׁר דִּבַּר-לְךָ וְהֶעֱבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאֶתְהָ לֹא תַעֲבֹט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם

תרגום אונקלוס

ואחסנא עמך כח מסוף תלת שנין תפק ית כל מעשר עללתך בשתא ההיא ותצנע בקרויך כט וייתי לנאה ארי לית לה חלק ואחסנא עמך וגיורא ויתמא וארמלא די בקרויך ויכלון וישבעון בדיל די יברכנך יי אלהך בכל עובדי ידך די תעבד ל מסוף שבע שנין תעבד שמתא לא ודין פתגם שמתא דתשמט כל גבר מרי רשו די ירשי בחברה לא יתבע מן חברה ומן אחוהי ארי קרא שמתא קדם יי לב מן פר עממין תתבע ודי יהי לך עם אחוה תשמט ידך לג לחוד ארי לא יהי בך מסכנא ארי ברכא יברכנך יי בארעא די יי אלהך יתב לך אחסנא למירתה לד לחוד אם קבלא תקבל למימרא דיי אלהך למטר למעבד ית כל תפקדתא דא די אנא מפקדך יומא דין לה ארי יי אלהך ברכך כמא די מליל לך ותוהף לעממין סגיאין ואת לא תוהף ותשלוט בעממין

פירוש רש"י

היאך היא קרבה, הא למדת שבע שנים למנין השמטות: (לא) שמוט כל בעל משה ידו. שמוט את ידו של כל בעל משה, [וכן הוא אומר למטה "תשמט ידך":] (לב) את הנכרי תגש. זו מצות עשה: (לג) אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר "כי לא יחודל אביון" (להלן יג:), אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום, אביונים באחרים ולא בכס, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום אביונים בכס: אביון. דל מעני, ולשון "אביון" שהוא תאב לכל דבר: (לד) רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה בך אביון: שמוע תשמע. שמע קמעא, משמיעין אותו הרבה: (לה) כאשר דבר לך. ותיכן דבר, "ברוך אתה בעיר" (להלן כב:ג): והעבטת. כל לשון הלואה כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל, כגון "והלויית", "והעבטת", ואם היה אומר "ועבטת" היה נופל על הלואה, כמו "ולויית": והעבטת גוים. יכול שתהא לזה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר "ואתה לא תעבט": ומשלת בגוים

ונחלה עמך. יצאו לקט שכחה ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמוד, ואינן חזבין במעשר: (כח) מקצה שלש שנים. בא ולמד שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיבערם מן הבית בשלישית: (כט) ובא הלוי. ויטל מעשר ראשון: והגר והיתום. וישלו מעשר שני, שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אתה בירושלים כדרך שזקקת לאכול מעשר שני של שתי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שביעה, מכאן אמרו "אין פוחתין לעני בגרן וכו'", ואתה מוליך לירושלים מעשר של שנה ראשונה ושניה שהשתיית, ומתודה "בערתי הקדש מן הבית" (להלן כא:ג) כמו שמפרש ב"כ תכלה לעשר" (שם יב): (ל) מקץ שבע שנים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר "קרבה שנת השבע" (להלן יג:ג), ואם אתה אומר שבע שנים לכל מלוה ומלוה להלוואת כל אחד ואחד,

יג

א רבים ובה לא ימשלו:

כא ראה פנייה בך אביון מאחד נא

אחיה באחד שעריך בארצה אשר יהוה אלהיך נתן לך לא תאמץ

ב את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיה האביון: כי פתח תפתח את ירך

ג לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו: השמר לך פנייה דבר

עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך

ד באחיה האביון ולא תתן לו וקרא עליך אליהו והיה בך חטא: נתון

תתן לו ולא ירע לבבך בתתן לו כי בגלל הדבר הזה יברכך יהוה

ה אלהיך בכל מעשך ובכל משלח ירך: כי לא יחדל אביון מקרב הארץ

על פני אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את ירך לאחיה לעניך ולאביוןך

ו בארצה: כי ימכר לך אחיה העבדי או נב

העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך:

ז וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם: העניק תעניק לו מצאנך

תרגום אונקלוס

א ארי ימי בך מסכנא מחד מאחיה בחדא מקרויך בארעה די אלהיך יהב לך לא תתקף ית לבך ולא תקפץ ית ירך מאחיה מסכנא ב אלא מפתח תפתח ית ירך לה ואונפא תזנפנה כמסת חסרונה דיחסיר לה ג אסתמר לך דילמא יהי פתגם עם לבך ברשע למימר קריבא שתא שביעתא שתא דשמטתא ותבאש עינך באחיה מסכנא ולא תתן לה ויקרי עלך קדם יי ויהי בך חובא ד מתן תתן לה ולא יבאש לבך במתנה לה ארי בדיל פתגמא הדין יברכנה יי אלהיך בכל עובדך ובכל אושטות ירך ה ארי לא יפסוק מסכנא מגו ארעא על פני אבא מפקודך למימר מפתח תפתח ית ירך לאחיה לעניך ולמסכנך בארעה ו ארי יזבן לך אחיה בר ישראל או בת ישראל ויפלחנה שית שנין ובשתא שביעתא תפטרנה בר חורין מעמך ז וארי תפטרנה בר חורין מעמך לא תפטרנה ריקן ח אפרשא תפרש לה מענך

פירוש רש"י

יותר ממי שאינו קורא: (ד) נתון תתן לו. אפלו מאה פעמים: לו. בינו לבינה: כי בגלל הדבר. אפלו אמרת לתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה: (ה) על פני. מפני פני: לאמר. עצה לטובתך אני משיאך: לאחיה לעניך. לאיזה אה, לעני: לעניך. ב"ד אחד לשון עני אחד הוא, אבל "עניך" בשני יוד"ן, שני עניים: (ו) כי ימכר לך. על ידי אחרים, במכרוהו בית דין בגנבתו הכתוב מדבר. והרי כבר נאמר "כי תקנה עבד עברי" (שמות טז:ב), ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר, אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן, אחד שכתוב "או העבריה", אף היא תצא בשש, ולא שמכרוהו בית דין, שאין האשה נמכרת בגנבתה, שנאמר "בגנבתה" (שמות טז:ל) ולא "בגנבתה", אלא בקטנה שמכרה אביה, ולמד כאן שאם יצאו שש שנים קודם שתביא סימנין תצא. ועוד חדש כאן "העניק תעניק": (ח) העניק תעניק. לשון עדי, בגובה ובמראית העין, דבר שיהא נכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על צווארו: מצאנך

רבים. יכול עובדי כוכבים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר "ובה לא ימשלו":

סדר יג (א) כי יהיה בך אביון. התאב תאב קודם: מאחד אחיה. אחיה מאביך קודם לאחיה מאמך: שעריך. עניי עריך קודמים לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן, לכה נאמר "לא תאמץ". יש לך אדם שפושט את ידו וקופצה, לכה נאמר "ולא תקפץ": מאחיה האביון. אם לא תתן לו, סוף להיות אחיו של אביון: (ב) פתח תפתח. אפלו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הרי "כי" משמש בלשון "אלא": והעבט תעביטנו. אם לא רצה במתנה, תן לו בהלוואה: די מחסרו. ואי אתה מצוה להעשירו: אשר יחסר לו. אפלו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו: לו. זו אשה, וכן הוא אומר "אעשה לו עזר כנגדו" (בראשית כ:טו): (ג) וקרא עליך. יכול מצוה, תלמוד לומר "ולא יקרא" (להלן כד:טו): והיה בך חטא. מכל מקום, אפלו לא יקרא, אם בן למה נאמר "וקרא עליך", ממחר אני לפרע על ידי הקורא

יג

ט

וּמַגְרַנְךָ וּמִיִּקְבֹּךָ אֲשֶׁר בִּרְכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּתֶן-לוֹ: וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-כֵּן אֲנֹכִי מְצַוֶּךָ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה
הַיּוֹם: וְהָיָה כִּי-יֹאמֶר אֵלֶיךָ לֹא אֶצְאָ מֵעַמְּךָ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת-בֵּיתְךָ כִּי-טוֹב
לוֹ עִמָּךְ: וְלִקְחַתָּ אֶת-הַמְרִצֵּעַ וְנָתַתָּהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלֹת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם
וְאִף לְאִמְתְּךָ תַעֲשֶׂה-כֵן: לֹא-יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשִׁלְחֹךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ כִּי
מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר
תַעֲשֶׂה:

יג כָּל-הַפְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךָ וּבְצִאֲנֹךָ הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא
יִד תַעֲבֹד בְּבִכּוֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזוּ בְכוֹר צִאֲנֹךָ: לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ
טו שְׁנָה בְשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתְךָ: וְכִי-יְהִי בּוֹ מוֹם
טז פִּסְחָ אוֹ עוֹר כֹּל מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ

תרגום אונקלוס

ומאדריך וממעצרתך די ברכך יי אלהך תתן לה ט ותדכר ארי עבדא הויתא בארעא דמצרים ופרקך יי אלהך על כן אנא מפקדך ית פתגמא הדין יומא דיין י ויהי ארי יימר לך לא אפוק מעמך ארי רחמך וית אנש ביתך ארי טב לה עמך יא ותסב ית מרצעא ותתן באדנה ובדשא ויהי לך עבד פלח לעלם ואף לאמתך תעבד כן יב לא קשי בעינך במפטרך יתה פר חורין מעמך ארי על חד תרין כאגר אגירא פלחך שית שנין ויברכך יי אלהך בכל די תעבד יג כל בוכרא די יתליד בתורך ובעינך דכרין תקדש קדם יי אלהך לא תפלח בבוכרא ותורך ולא תגזו בוכרא דענך יד קדם יי אלהך תיכלנה שתא בשתא באתרא די יתרעי יי את ואנש ביתך טו וארי יהי בה מומא חגיר או עויר כל מום ביש לא תפסנה קדם יי אלהך טז בקרויך תיכלנה

פירוש רש"י

שמצוה לומר הרי אתה קדוש לבכורה. דבר אחר, אי אפשר לומר "תקדיש" שכבר נאמר "לא יקדיש", ואי אפשר לומר "לא יקדיש" שהרי כבר נאמר "תקדיש", הא כיצד, מקדישו אתה הקדש עלוי ונותן להקדש כפי טובת הנאה שבו: לא תעבד בבכור שורך ולא תגזו וגו'. אף החלוף למדו רבותינו שאסור, אלא שדבר הכתוב בהנה: (יד) לפני ה' אלהיך תאכלנו. לפהן הוא אומר, שכבר מצינו שהוא ממתנות כהנה, אחד תם ואחד בעל מום, שנאמר "ובשרם יהיה לך וגו'" (במדבר טז:לא): שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו. יכול יהא פסול משעברה שנתו, כבר הקש למעשר, שנאמר "ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך" (לעיל יב:כג), מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל, אלא שמצוה תוף שנתו: שנה בשנה. אם שחטו בסוף שנתו, אוכלים אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד: (טו) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. חזר וכלל, מה הפרט מפרש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שבגלוי ואינו חוזר:

מגנך ומיקבך. יכול אין לי אלא אלו בלבד, תלמוד לומר אשר ברכך, מפל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיחדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה, יצאו פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קדושין (דף יז.) בגזרה שנה, כמה נותן לו מפל מין ומין: (ט) וזכרת כי עבד היית. והענקתי ושניתי לך מבזת מצרים ובזת הים, אף אתה הענק ושנה לו: (יא) עבד עולם. יכול כמשמעו, תלמוד לומר "ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשובו" (ויקרא יט:טג), הא למדת שאין זה אלא עולמו של יובל: ואף לאמתך תעשה כן. הענק לה. יכול אף לרציעה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר "ואם אמר יאמר העבד" (שמות טז:ה), עבד נרצע ואין אמה נרצעת: (יב) כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו, עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה, וזהו כפלים שבעבודת שכירי יום. ומהו עבודתו בלילה, רבו מוסר לו שפחה כנענית והלדות לאדון: (יג) כל הבכור וגו' תקדיש. ובמקום אחר הוא אומר "לא יקדיש איש אתו" (ויקרא כג:כו), הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר, וכאן למד

יג

יז הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו כַּצְּבִי וְכַאֲלִיל: רַק אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ
תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם:

ראה

יח שְׁמוֹר אֶת־חֲדָשׁ הָאֲזִיב וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֲדָשׁ הָאֲזִיב נד
יט הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה: וּזְבַחַת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן
כ וּבִקֵּר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: לֹא־תֹאכַל עָלָיו חֲמֹץ
שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזוֹן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
כא לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְלֹא־יִרְאֶה
לְךָ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח
כב בְּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבִקֵּר: לֹא תוּכַל לְזַבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ
כג אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ

תרגום אונקלוס

מסאבא ודכיא פחדא כבסר טביא ואילא יז לחוד ית דמה לא תיכול על ארעא תשדנה כמיא יח טר ית ירחא דאביבא ותעבד פסחא קדם יי אלהיך ארי בירחא דאביבא אפקך יי אלהיך ממצרים ועבד לך נסין בליליא יט ותכוס פסחא קדם יי אלהיך מן בני ענא ונקסת קודשיא מן תורי באתרא די יתרעי יי לאשראה שכנתה תמן כ לא תיכול עלוהי חמיע שבועא יומין תיכול עלוהי פטיר לחם עני ארי בבהילו נפקתא מארעא דמצרים בדיל דתדפר ית יומא מפקך מארעא דמצרים כל יומי חייך כא ולא יתחזי לך חמר בכל תחומך שבועא יומין ולא בית מן בסרא די תכוס ברמשא ביומא קדמא לצפרא כב לית לך רשו למכס ית פסחא פחדא מקרויך דיי אלהיך יחב לך כג אלהן לאתרא די יתרעי יי אלהיך לאשראה שכנתה תמן תכוס ית פסחא ברמשא כמעל שמשא זמן מפקך

פירוש רש"י

לבקר. אזוהרה למותיר בפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא בפסח מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאת אמר "אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם" (שמות ח:כה). ולפי שנסתלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים, כגון "שבעת ימים תאכל עליו מצות, ולא יראה לך שאר בכל גבולך", הוצרך לפרש באיזו זביחה הוא מזהיר, שאם כתב "ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר", הייתי אומר, שלמים הנשחטים כל שבעה פלן בכל תותירו ואינן נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב "בערב ביום הראשון". דבר אחר, בחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שצאכלת לשני ימים, ו"הראשון" האמור כאן ביום טוב הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב לא ילין ביום טוב הראשון עד בקר של שני, אבל נאכלת היא בי"ד ובט"ו. וכך היא שנויה במסכת פסחים (דף ע"א): (כג) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, "בערב" משש שעות ולמעלה זבחהו, ו"כבוא השמש" תאכלהו, ו"מועד צאתך" אתה שורפהו, כלומר נעשה נותר ויצא לבית השרפה:

(יז) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר, הואיל וכלו התר הבא מכלל אסור הוא, שהרי קדוש ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל, יכול יהא אף הדם מתר, תלמוד לומר "רק את דמו לא תאכל": (יח) שמור את חדש האביב. מקודם בואו שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העמר, ואם לאו, עבר את השנה: ממצרים לילה. והלא ביום יצאו, שנאמר "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וגו'" (במדבר ל:ג), אלא, לפי שבלילה נתן להם פרעה רשות לצאת, שנאמר "ויקרא למשה ולאהרן לילה וגו'" (שמות ט:ג): (יט) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר "מן הכבשים ומן העזים תקחו" (שמות ח:טו): ובקר. תזבח לחגיגה, שאם נמנו על הפסח חבורה מרבה, מביאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השוכע. ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה: (כ) לחם עני. לחם שמזכיר את העוני שנתענו במצרים: כי בחפזו יצאת. ולא הספיק בצק להחמין, וזה יהיה לך לזכרון, וחפזו לא שלך היה אלא של מצרים, שכן הוא אומר "ותחזק מצרים על העם וגו'" (שמות ט:ה): למען תזכר. על ידי אכילת הפסח והמצה את יום צאתך: (כא) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון

יג

כד ממצרים: ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו ופנית
 כה בכקר והלכת לאהליך: ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת
 כו ליהוה אלהיך לא תעשה מלאכה: שבעה שבעת נה
 כז תספר-לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבעות: ועשית חג
 שבעות ליהוה אלהיך מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכה יהוה
 כח אלהיך: ושמחת לפני יהוה אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך
 והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר
 כט יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם: וזכרת כי-עבד היית במצרים
 ושמרת ועשית את-החקים האלה:

ל, לא חג הסכת תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך: ושמחת
 בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה
 לב אשר בשעריך: שבעת ימים תחג ליהוה אלהיך במקום אשר-יבחר
 יהוה כי יברכה יהוה אלהיך בכל-תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך
 לג שמח: שלוש פעמים | בשנה יראה כל-זכורך את-פני | יהוה אלהיך

תרגום אונקלוס

ממצרים כד ותבשל ותיכול באתרא די יתרעי יי אלהך פה ותתפני בצפרא ותהך לקרויך כה שתא יומין תיכול פטירא וביומא שביעא
 כנש קדם יי אלהך לא תעבד עבידא כו שבעא שבויעין תמני לך מדשריות מגלא בחצר עומרא דארמותא תשרי לממני שבעא שבויעין
 כז ותעבד חגא דשבויעא קדם יי אלהך מסת נדבת ידך די תתן כמא די יברכך יי אלהך כח ותחדי קדם יי אלהך את וברך וברתך
 ועבדך ואמתך ולואה די בקרויך וגיורא ויתמא וארמלא די בינך באתרא די יתרעי יי אלהך לאשראה שכנתה תמן כט ותדכר ארי עבדא
 הותא במצרים ותטר ותעבד ית קומיא האלין ל חגא דמטילא תעבד לך שבעא יומין במכנשך מאדרך וממעצרתך לא ותחדי בחגך
 את וברך וברתך ועבדך ואמתך ולואה וגיורא ויתמא וארמלא די בקרויך לב שבעא יומין תחוג קדם יי אלהך באתרא די יתרעי יי
 ארי יברכך יי אלהך בכל עללתך ובכל עובדי ידך ותהי ברם חדי לג תלת זשמנין בשתא יתחזי כל זכורך קדם יי אלהך

פירוש רש"י

(כד) ובשלת. זהו צלי אש, שאף הוא קרוי בשול: אוסף (שופטים ט:לט): (כו) מהחל חרמש בקמה. משנמצא
 ופנית בכקר. לכקרו של שני, מלמד שטעון לינה לילה של
 מוצאי יום טוב: (כה) ששת ימים תאכל מצות. ובמקום אחר
 הוא אומר "שבעת ימים" (שמות ח:כה), שבעה מן הישן
 וששה מן החדש. דבר אחר, למד על אכילת מצה בשביעי
 שאינה חובה, ומכאן אתה למד לששת ימים, שהרי שביעי
 בכלל היה ויצא מן הכלל ללמד שאין אכילת מצה בו חובה
 אלא רשות. ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל
 כלו יצא, מה שביעי רשות אף כלם רשות, חוץ מלילה
 הראשון שהפתוב קבעו חובה, שנאמר "בערב תאכלו מצת"
 (שמות ח:כח): עצרת לה' אלהיך. עצור עצמך מן המלאכה.
 דבר אחר, כנופיא של מאכל ומשתה, לשון "נעצרה נא

יג

בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בַּחַג הַמִּצּוֹת וּבַחַג הַשְּׂבָעוֹת וּבַחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא

ראה

לד

יֵרָאֶה אֶת־פְּנֵי יְהוָה רִיָּקָם: אִישׁ כַּמִּתְנַת יָדוֹ כְּבִרְכַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר

יד

א נַתַּן־לְךָ:

שְׁפָטִים וְשִׁטּוֹיִם תִּתֶּן־לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ נז

שופטים

אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ אֶת־הָעָם מִשְׁפַּט־צֶדֶק:

ב לֹא־תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכְיֹר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹר עֵינַי

ג חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים: צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וַיִּרְשֶׁת

ד אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: לֹא־תִטַּע לְךָ נח

ה אֲשֶׁרָה כָּל־עֵץ אֲצֶל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לְךָ: וְלֹא־תִקֵּים לְךָ

ו מִצְבֵּה אֲשֶׁר שָׁנָא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה נט

אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֵׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מִוּם כָּל דְּבַר רָע כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

ז הוּא: כִּי־יִמָּצֵא בְּקֶרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה ס

אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע בְּעֵינַי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ

תרגום אונקלוס

באתרא די יתרעי בחגא דפטיריא ובחגא דשבויעיא ובחגא דמטלאי ולא יתחזי קדם יי ריקנון לז גבר כמתנת ידה ככרפתא דיי אלהיך די יתב לך:

יב לך לשבטיך וידונון ית עמא דין דקשוט ב לא תצלי דין לא תשתמודע אפינ ולא תקבל שחדא ארי שחדא מעור עיני חפימין ומקלקל פתגמין תריצין ג קשטא קשטא תהי רדיך בדיל דתיחי ותירת ית ארעא דיי אלהיך יתב לך ד לא תצוב לך אשרת כל אילן בסטר מדבחה דיי אלהיך די תעבד לך ה ולא תקים לך קמא די סגי יי אלהיך ו לא תכוס קדם יי אלהיך תור ואמר די ית בה מומא כל מדעם ביש ארי מרחק קדם יי אלהיך הוא ז ארי ישתכח בינך בחדא מקרויך דיי אלהיך יתב לך גבר או אתתא די יעבד ית דביש קדם יי אלהיך

פירוש רש"י

כי השחד יעור. משקבל שחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבו אצלו להפוך בזכותו: דברי צדיקים. דברים המצדקים, משפטי אמת: (ג) צדק צדק תרדף. הלך אחר בית דין יפה: למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדינין הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן: (ד) לא תטע לך אשרה. לחיבו עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עבדה עובר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית: (ה) ולא תקים לך מצבה. מצבת אבן אחת להקריב עליה, אפלו לשמים: אשר שנא. מזבח אכנים ומזבח אדמה צנה לעשות, ואת זו שנא, כי חק היתה לכנענים, ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות, עכשיו שנאה, מאחר שעשאוה אלו חק לעבודה זרה: (ו) לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל בקדשים על ידי דבור רע. ועוד נדרשו בו שאר דרשות ב'שחיטת קדשים' (זכחים לו. לו.:

(לג) ולא יראה את פני ה' ריקם. אלא הבא עולות ראיה ושלמי חגיגה: (לד) איש כמתנת ידו. מי שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרבים יביא עולות מרבות ושלמים מרבים:

סדר יד (א) שפטים ושטרים. "שופטים" דינים הפוסקים את הדין, "ושטרים" הרודין את העם אחר מצותם, שמפיין וכופתין במקל ובכרצועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שעריך. בכל עיר ועיר: לשבטיך. מוסב על "נתן לך". שפטים ושטרים נתן לך לשבטיך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך, מלמד שמושיבין דינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דינין ממחים וצדיקים לשפוט צדק: (ב) לא תטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף בשעת הטענות, אזהרה לדין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכשרואה זה שהדין מכבד את חברו מסתתמין טענותיו: ולא תקח שחד. אפלו לשפוט צדק: